

Posudek na rigorózní práci Jana Nováka

Název práce: **Péče o duši a problém výchovy**

Jan Novák v rigorózní práci zkoumá otázku výchovy. Jeho interpretace se opírá o platónské pojetí výchovy jako péče o duši. Vychází přitom z analýzy současného stavu výchovy a vzdělání, ukazuje nesnáze spojené s pojmem vzdělání a výchovy. S tímto se autor pokouší vyrovnat tím, že rozebírá dané pojmy na filosofickém poli. Po vzoru Martina Heideggera klade otázku po výchově jako otázku po podstatě výchovy. To je pro autora zásadní otázka, která vyjímá výchovu ze sféry samozřejmého (s. 35). Autor odmítá instrumentální pojetí výchovy, čímž se dostává do rozporu se současným pojetím vzdělanosti; to autor dokládá odkazem na Rámcový vzdělávací program pro gymnázia a další relevantní texty. Ve své práci zpochybňuje metodiku použitou pro zjišťování kvality současného vzdělávání a ukazuje její slabá místa (která spočívají především v nedostatečném definování pojmů a v neporozumění složitosti fenoménu výchovy). Ukazuje bezvýchodnost takového pojetí, které chápe výchovu jako „vědecky odhadnutelný proces“ (s. 55) determinovaný kauzalitou. Dalším rizikem výchovy je její ovládnutí sofistickou, která redukuje výchovu na služebnost pro ekonomický růst, informovaného voliče aj. V kontrastu k mnoha východiskům současných diskusí o výchově se autor obrací k Platónovi, u něhož hledá smysl výchovy v úsilí po „životě v pravdě“. Odtud i název „péče o duši“. V kapitole věnující se tomu, co je duše, pak čerpá především z Platonových dialogů Faidón, Faidros, Ústava a také z díla Jana Patočky (jehož významnou pasáž o duši z přednášek o antické filosofii však necituje). Kapitola zkoumající péči o duši jako výchovu pak vychází především z fenomenologií ovlivněných spisů J. Patočky, E. Husserla, M. Heideggera a H. Arendtové. Zde se otevírá problematika krize vědy a s ní i krize výchovy pojaté jako vědeckého procesu. Krize výchovy sama pak člověka staví před nové úkoly, které spočívají v problematizaci dosud nedotázaných samozřejmostí. Výchovu odkazuje zpět do personálního vztahu učitele a žáka, kteří společně jdou po cestě rozhovoru. Poslední části předkládané práce jsou určeny Patočkovým komeniologickým pojednáním o otevřené a uzavřené duši. Jan Novák přesvědčivě ukazuje, že koncepce uzavřené duše usiluje o to, vybavit člověka schopností zvládat svět a své okolí, člověk se tu sám zjednává ke službě systému různých povolání (s. 97). Koncepce uzavřené duše počítá se světem, který je neproblematický a poznatelný, a to včetně duše samotné; takovýto koncept pak zapovídá možnost filosofie, která sama, pokud se dostaví, disponuje duši k otevřenosti. Otevřenost pak znamená nejistotu a otřes, a proto je podle autora tak obtížné upravit současnou výchovu podle tohoto pojetí otevřené duše. Poslední části své práce věnuje Jan Novák existenciálním otázkám výchovy, které povstávají jako zásadně kontrastní k převažujícímu pojetí výchovy. Tématem se tu stává inspirace Komenským, který však není především tvůrce systémů a didaktik. Autor se tu nezmiňuje o Komenského všenápravném díle, které má připravit člověka na setkání s Bohem tím, že v něm bude obnoven obraz boží. Komenského pak zbytečně rychle opouští a věnuje se Finkově a Heideggerově ontologii člověka.

Práce je cenným pokusem o problematizaci soudobých převažujících tendencí ve výchově a vzdělání. Ukazuje jejich redukcionalistický přístup k výchově a poskytuje mnoho námětů k reformě vzdělávacích cílů naší společnosti. Práci proto doporučuji k přijetí.

PhDr. Aleš Prázný, Ph.D.

V Pardubicích 16. 1. 2012

